

Inhoud

1. Voorwoord ... 9
2. Introductie ... 10
- 3 Reizen op Spitsbergen: nuttige, praktische en noodzakelijke tips ... 16
 - 3.1 Spitsbergen – seizoenen en reisperiodes ... 16
 - 3.2 Spitsbergen – reismogelijkheden ... 19
 - 3.2.1 Expeditiecrises ... 19
 - 3.2.2 Cruiseschepen ... 20
 - 3.2.3 Zeilreizen ... 22
 - 3.2.4 Verblijf in Longyearbyen ... 23
 - 3.2.5 Individueel te voet: trektochten ... 24
 - Trekroute (1) Oost-Nordenskiöld Land en oostkust ... 25
 - Trekroute (2) Dickson Land ... 30
 - 3.2.6 Georganiseerde groepstrektochten ... 50
 - 3.2.7 Kanoën en zeekajakken ... 50
 - 3.2.8 Skitochten ... 51
 - 3.2.9 Hondensledetochten ... 52
 - 3.2.10 Sneeuwscootertochten ... 53
 - Sneeuwscootertocht 1: dagtocht Sassendalen en Tempelfjorden ... 61
 - Sneeuwscootertocht 2: dagtocht oostkust ... 64
 - Sneeuwscootertocht 3: Pyramiden ... 66
 - Sneeuwscootertocht 4: dagtocht Barentsburg ... 69
 - 3.2.11 Rupsbandvoertuigen ('Snow Cat') ... 72
 - 3.2.12 Paardrijden ... 72
 - 3.2.13 Helikoptervluchten ... 73
 - 3.2.14 Bergbeklimmen ... 73
 - 3.2.15 Duiken ... 73
 - 3.2.16 Jagen en vissen ... 74
 - 3.2.17 Fietsen en Fatbikes ... 74
 - 3.2.18 Bustochten ... 75
 - 3.2.19 Caravan ... 75
 - 3.3 Touroperators ... 75
 - 3.4 Kleding, hygiëne & milieu, fotografie ... 99
 - 3.5 Hoe kom je op Spitsbergen? ... 104
 - 3.6 Natuurbehoud, cultureel erfgoed, beschermde gebieden en veiligheid ... 105
 - 3.6.1 Natuurbehoud en beschermde gebieden ... 106
 - 3.6.2 Cultureel erfgoed ... 113
 - 3.6.3 IJsberen en wapens ... 115
 - 3.6.4 Communicatie en veiligheid in het veld ... 120
 - 3.6.5 Registratie van tochten bij de administratie ... 123
 - 3.6.6 Tent en hut ... 124

- 3.6.7 Andere gevaren onderweg: rivieren, gletsjers, sneeuw en ijs, modder, hondsdolheid en andere ziekten, drinkwater en muggen ... 128
- 3.6.8 Kaarten en oriëntatie ... 132
- 3.7 Longyearbyen ... 133
 - 3.7.1 Diensten en infrastructuur ... 136
 - 3.7.2 Accommodaties, eten en drinken ... 140
 - 3.7.3 Winkels ... 145
 - 3.7.4 Bezienswaardigheden in Longyearbyen ... 146
 - 3.7.5 Activiteiten in de omgeving van Longyearbyen ... 151
 - Excursies in de winter ... 151
 - Excursies in de zomer ... 152
 - Boottocht naar Pyramiden ... 155
 - Boottocht naar Barentsburg ... 157
 - 3.7.6 Bergwandelingen in de omgeving van Longyearbyen ... 160
 - (1): Platåberget, Nordenskiöldfjellet ... 160
 - (2): Gruvefjellet, Sukkertoppen, Trollsteinen, Larsbreen, Sarkofagen, Longyearbreen ... 165
 - (3): Fuglefjella, Grumantbyen ... 167
 - (4): Foxfonna ... 169
 - (5): Hiorthfjellet ... 170
 - Wandelingen bij Longyearbyen (zonder 'bergen'): Adventdalen ... 171
 - 3.7.7 Van kolen naar ruimteonderzoek: Longyearbyen in 100 jaar ... 172
- 4. Natuur ... 175
 - 4.1 Geologie ... 175
 - 4.2 Geografie, gletsjers, permafrost ... 179
 - 4.3 Oceaanstromingen ... 182
 - 4.4 Zeeijs ... 183
 - 4.5 Drijfhout, plasticvervuiling en milieuverontreiniging ... 185
 - 4.6 Klimaat en weer ... 188
 - 4.7 Zoogdieren ... 190
 - 4.7.1 Ijsbeer ... 190
 - 4.7.2 Poolvos ... 209
 - 4.7.3 Spitsbergenrendier ... 210
 - 4.7.4-4.7.7. Zeehonden ... 211
 - 4.7.4 Baardrob ... 212
 - 4.7.5 Ringelrob ... 213
 - 4.7.6 Zadelrob ... 214
 - 4.7.7 Walrus ... 214
 - 4.7.8 Gewone Zeehond ... 218
 - 4.7.9-4.7.15 Walvissen ... 219
 - 4.7.9 Dwergvinvis ... 219
 - 4.7.10 Beloega ... 220

- 4.7.11 Bultrug ... 221
- 4.7.12 Gewone Vinvis ... 222
- 4.7.13 Blauwe Vinvis ... 223
- 4.7.14 Groenlandse Walvis ... 224
- 4.7.15 Witsnuitdolfijn ... 225
- 4.7.16 Geïntroduceerde soorten ... 226
- 4.7.17 Ongewervelden ... 227
- 4.8 Vogels ... 228
 - 4.8.1 Roodkeelduiker ... 228
 - 4.8.2 Noordse Stormvogel ... 229
 - 4.8.3 Eidereend ... 230
 - 4.8.4 Koningseider ... 232
 - 4.8.5 IJseend ... 232
 - 4.8.6 Kleine Rietgans ... 233
 - 4.8.7 Brandgans ... 233
 - 4.8.8 Spitsbergensneeuwhoen ... 235
 - 4.8.9 Sneeuwgorse ... 236
 - 4.8.10 Paarse Strandloper ... 237
 - 4.8.11 Rosse Franjepoot ... 238
 - 4.8.12 Noordse Stern ... 239
 - 4.8.13 Grote Jager ... 240
 - 4.8.14 Middelste Jager ... 241
 - 4.8.15 Kleine Jager ... 241
 - 4.8.16 Kleinste Jager ... 241
 - 4.8.17 Vorkstaartmeeuw ... 243
 - 4.8.18 Ivoormeeuw ... 244
 - 4.8.19 Rossmeeuw ... 245
 - 4.8.20 Grote Burgemeester ... 245
 - 4.8.21 Grote Mantelmeeuw ... 246
 - 4.8.22 Drieteenmeeuwen ... 247
 - 4.8.23 Papegaaiduiker ... 247
 - 4.8.24 Zeekoet ... 248
 - 4.8.25 Kortbekzeekoet ... 249
 - 4.8.26 Kleine alk ... 250
 - 4.8.27 Zwarte zeekoet ... 252
- 4.9 Flora ... 253
 - Wilgenfamilie ... 256, Poolwilg ... 256, Netwilg ... 256, Berkenfamilie ... 273, Dwergberk ... 273, Heidefamilie ... 273, Kantheide ... 273, Rozenfamilie ... 274, Achtster ... 274, Arctische ganzerik ... 274, Fraaie ganzerik ... 275, Anjerfamilie ... 275, Gewimperde zandmuur ... 275, Arctische hoornbloem ... 275, Poolhoornbloem ... 276, Sneeuwmuur ... 276, Kwelderdmuur ... 277, Bergveldmuur ... 277, Rode

veldmuur ... 277, Stengelloze silene ... 278, Arctische silene ... 278, Knikkende silene ... 279, Duizendknoopfamilie ... 279, Levendbarende duizendknoop ... 279, Bergzuring ... 279, Steenbreekfamilie ... 280, Zuiltjessteenbreek ... 280, Gele bergsteenbreek ... 280, Bokjessteenbreek ... 281, Hangende steenbreek ... 281, Spinnensteenbreek ... 282, Groenlandse steenbreek ... 282, Spitsbergensteenbreek ... 283, Havikskruidbladige steenbreek ... 283, Sneeuwsteenbreek ... 283, Dwerggoudveil ... 284, Ranonkelfamilie ... 284, Zwavelkleurige boterbloem ... 284, Sneeuwboterbloem ... 285, Kruisbloemenfamilie ... 285, Poolpinksterbloem ... 285, Lepelblad ... 286, Hongerbloempje ... 286, Vlambloemfamilie ... 287, Noordelijke jakobslander ... 287, Bremraapfamilie ... 287, Wollig kartelblad ... 287, Harig kartelblad ... 288, Papaverfamilie ... 288, Spitsbergenpapaver ... 288, Poolpapaver ... 288, Composietenfamilie ... 289, Arctische paardenbloem ... 289, Poolpaardenbloem ... 289, Gewone paardenbloem ... 290, Kleine fijnstraal ... 290

4.9.1 Grassen, mossen, korstmossen, algen & paddenstoelen ... 290

5. Geschiedenis ... 292

5.1 Vikingen ... 293

5.2 Pomoren ... 294

5.3 Willem Barentsz ... 296

5.4 Walvisvaart in de 17e eeuw ... 299

5.5 Vroege expedities en wetenschap ... 305

5.6 Pogingen om naar de noordpool te vliegen:

Virgohamna en Ny-Ålesund ... 311

5.7 Pelsjagers ... 314

5.8 Walvisvaart aan het begin van de 20e eeuw ... 316

5.9 Het Spitsbergenverdrag ... 317

5.10 Mijnbouw ... 319

5.11 De Tweede Wereldoorlog ... 324

5.12 Nederlands onderzoek op Spitsbergen ... 325

5.13 Spitsbergen na de oorlog ... 329

6. Fjorden en eilanden, nederzettingen en stations:

de gebieden van Svalbard ... 331

6.1 Isfjorden ... 334

6.1.1 Kapp Linné/Isfjord Radio, Russekeila, Festningen ... 335

6.1.2 Grønfjorden, Barentsburg ... 341

6.1.3 Grumantbyen, Colesbukta ... 347

6.1.4 Adventfjorden ... 350

6.1.5 Sassenfjorden, Tempelfjorden ... 358

6.1.6 Oost Dickson Land, (Skansbukta, Pyramiden), Billefjorden ... 362

6.1.7 Dicksonfjorden, West-Dickson Land ... 369

6.1.8 Ekmanfjorden, Coraholmen, Flintholmen ... 372

- 6.1.9 Borebukta, Bohemanflya, Rijpsburg ... 375
- 6.1.10 Ymerbukta ... 378
- 6.1.11 Alkhornet, Trygghamna ... 379
- 6.2 Forlandsundet ... 382
 - 6.2.1 Daudmannsodden, Farmhamna ... 382
 - 6.2.2 St. Jonsfjorden ... 383
 - 6.2.3 Kaffiøyra ... 384
 - 6.2.4 Engelskbukta ... 384
- 6.3 Prins Karls Forland ... 401
- 6.4 Kongsfjorden ... 404
 - 6.4.1 Ny-Ålesund ... 406
 - 6.4.2 Dieper in Kongsfjorden ... 417
 - 6.4.3 Blomstrandhalvøya ... 419
- 6.5 Krossfjorden ... 422
- 6.6 De noordwestkust ... 427
 - 6.6.1 Dei Sju Isfjella ... 427
 - 6.6.2 Hamburgbukta ... 428
 - 6.6.3 Magdalenefjorden ... 429
- 6.7 Noordwest-Spitsbergen ... 431
 - 6.7.1 Sørgattet, Bjørnfjorden, Smeerenburgfjorden ... 432
 - 6.7.2 Danskøya, Virgohamna ... 451
 - 6.7.3 Amsterdamøya, Smeerenburg ... 453
 - 6.7.4 Fair Haven, Fuglefjorden, Sallyhamna ... 455
 - 6.7.5 Nordvestøyane: Fugløya, Fuglesongen, Klovningen, Ytre Norskøya, Indre Norskøya ... 457
- 6.8 Raudfjorden ... 459
- 6.9 Het gebied rond Woodfjorden ... 462
 - 6.9.1 Woodfjorden ... 463
 - 6.9.2 Reinsdyrflya, Stasjonsøyane, Andøyane ... 466
 - 6.9.3 Liefdefjorden ... 467
 - 6.9.4 Bockfjorden ... 470
- 6.10 Moffen ... 472
- 6.11 Wijdefjorden, Mosselbukta ... 473
- 6.12 Ny-Friesland, Verlegenuken ... 477
- 6.13 Sorgfjorden ... 479
- 6.14 Hinlopenstretet ... 481
 - Voetnoot één: Pakijs en circumnavigatie ... 484
 - Voetnoot twee: Door Hinlopenstretet of rondom Nordaustlandet? ... 485
 - 6.14.1 Murchisonfjorden ... 486
 - 6.14.2 Lomfjorden ... 488
 - 6.14.3 Alkefjellet ... 490
 - 6.14.4 Wahlenbergfjorden, Palanderbukta ... 492

- 6.14.5 De eilanden in Hinlopenstretet ... 494
- 6.14.6 Augustabukta, Vibebukta ... 513
- 6.15 Nordaustlandet ... 515
 - 6.15.1 Lady Franklinfjorden, Brennevinsfjorden, Lågøya ... 520
 - 6.15.2 Sjuøyane ... 524
 - 6.15.3 Chermsideøya, Rijpfjorden, Duvefjorden, Orvin Land ... 526
 - 6.15.4 Karl XII-øya, Brochøya, Foyneøya ... 530
 - 6.15.5 Isispynten, Austfonna, Bråsvellbreen ... 532
- 6.16 Storøya, Kvitøya ... 533
- 6.17 Kong Karls Land ... 537
- 6.18 De oostkust van Spitsbergen, Storfjorden ... 540
 - 6.18.1 Heleysundet, Straumlandet, Negribreen ... 541
 - 6.18.2 Mohnbukta, Dunérbukta, Agardhbukta ... 543
 - 6.18.3 Kvalvågen, Boltodden ... 546
 - 6.18.4 Emiljanovbreen, Hambergbukta, Daudbjørnpynten ... 548
- 6.19 Barentsøya ... 549
- 6.20 Edgeøya ... 553
- 6.21 Tusenøyane, Halvmåneøya, Ryke Yseøyane ... 559
- 6.22 Hopen ... 563
- 6.23 Bereneiland (Bjørnøya) ... 569
 - 6.23.1 Zuid-Bereneiland: de vogelrotsen (Hambergfjellet-Sørhamna) ... 575
 - 6.23.2 West-Bereneiland ... 593
 - 6.23.3 Noord-Bereneiland: het weerstation ... 593
 - 6.23.4 Oost-Bereneiland: Kvalrossbukta, Russehamna, Tunheim ... 595
- 6.24 Sørkapp Land ... 598
- 6.25 Hornsund ... 601
 - 6.25.1 Gåshamna ... 605
 - 6.25.2 Hornsundtind, Samarinvågen ... 606
 - 6.25.3 Brepollen ... 606
 - 6.25.4 Adriabukta, Burgerbukta, Gnålodden ... 608
 - 6.25.5 Isbjørnhamna, Pools onderzoeksstation ... 610
- 6.26 Hyttevika, Dunøyane, Kapp Borthen ... 612
- 6.27 Bellsund ... 614
 - 6.27.1 Recherchefjorden ... 617
 - 6.27.2 Van Keulenfjorden ... 621
 - 6.27.3 Van Mijenfjorden, Akseløya ... 624
- 7. Arctische milieuproblemen ... 631
- AECO ... 635
- Een woord van dank! ... 636
- Auteurs en vertaler ... 637
- Noorse woordenlijst ... 639
- Register ... 639

Voorwoord

Het is 1596 wanneer 'onze' Willem Barentsz als expeditieleider, met Jacob van Heemskerck en Jan Corneliszoon Rijp, voor de derde maal op zoek is naar een noord-oostelijke doorvaart naar China. Op aanbeveling van cartograaf Petrus Plancius, zette hij de koers vanuit Scandinavië direct noordelijk. De aarde was toch immers rond? Spoedig werd Bereneiland ontdekt en verder noordelijk, op 17 juni zag men op 80° 11' NB onbekende, besneeuwde spitse bergtoppen aan de horizon. Dit werd eerst 'Het Nieuwe Land' genoemd, wat later veranderde in 'Spitsbergen'. Gedwongen door het pakijns, werd wederom koers gezet richting het oosten waarna, vastgegrepen door het zeeijs, de bekende overwintering op Nova Zembla volgde. Barentsz heeft Holland helaas nooit meer bereikt.

Nu, na meer dan 400 jaar, is het voor de modern uitgeruste schepen geen enkel probleem om de wateren rondom Spitsbergen te bevaren. Daarbij komt dat Svalbard, zoals de Noren het noemen, door zijn ligging aan de warme Atlantische Golfstroom, vrijwel het gehele jaar door vrij van zeeijs is, dus ideaal om er expeditiecruses uit te voeren. Door de geografische positie ligt deze archipel, 'opgesloten' tussen twee belangrijke ecosystemen; het mariene milieu in het westen en het pakijns in het oosten, waardoor zoogdieren, vissen en vogels uit beide habitats elkaar ontmoeten. Nergens in het Noordpoolgebied vindt men dezelfde concentratie en verscheidenheid aan Arctisch dierenleven als in Spitsbergen.

Het is dan ook geen toeval dat Spitsbergen de belangrijkste reisbestemming is geworden voor iedereen die de Arctische wildernis met zijn ruige, weidse landschappen en rijke dierenleven wil ontdekken. Het aantal expeditie-cruiseschepen is dan ook gestaag toegenomen. Er zijn grotere schepen die voornamelijk de westkust bezoeken, maar er zijn ook kleinere expeditieschepen voor diegene die deze 'pure' wildernis op zijn best en in de juiste betekenis van het woord willen ervaren. Tijdens deze reizen worden aanlandingen gemaakt met zodiacs (rubberboten) om de toendra met zijn dierenleven te ervaren. De meeste schepen zijn ijsversterkt en bevoegd om in het pakijns te navigeren. Hierdoor wordt de kans groot, dat de passagier zelfs de icoon van de Arctis van dichtbij te zien krijgt: de ijsbeer.

Voor de meeste scheepsreizen hoeft men geen avonturier te zijn, er zijn mogelijkheden voor jong en oud. Er is echter één belangrijke vereiste en dat is, naast het kiezen van het juiste schip en reisorganisatie, de expeditieleider met zijn kennis en ervaring, deze speelt een cruciale rol in het welslagen van de reis!

Rolf Stange, de hoofdauteur van dit boek, is een goede vriend van me en een expeditieleider par excellence! Het was in 2000 dat Rolf bij mij als gids aan boord kwam. Het was zijn eerste reis rondom Spitsbergen en al snel werd het me duidelijk dat hij het nodige enthousiasme en veel kennis bezat. Hij raakte, net als ik destijds, snel gepassioneerd door het gebied. Al spoedig ging Rolf zelf expeditiecruses leiden en heeft intussen veel (privé) poolexpedities ondernomen en erover gepubliceerd.

Expeditieleider en co-auteur **Michelle van Dijk**, heeft met haar twintig jaar ervaring

en liefde voor de botanie, geschiedenis en geopolitiek, niet alleen een belangrijke bijdrage geleverd met de betreffende hoofdstukken, maar heeft ook de Nederlandse bewerking van het boek op haar genomen.

Voor u ligt een fantastische gids die terecht een 'encyclopedie' van de Arctische archipel genoemd mag worden. Het behandelt alle aspecten: de geografie, de geologie, flora, fauna en de geschiedenis. Door zijn stijl met duidelijke korte informatieve teksten, geïllustreerd met zelfgenomen foto's, is dit meer dan een gids; het is Rolf Stange. Niet alleen de kennis en ervaring die Rolf en Michelle hebben opgedaan, komen veelzeggend naar voren in de teksten, maar ook hun passie voor Spitsbergen. Het is dan ook voor iedere bezoeker die een reis, op welke manier dan ook, wil ondernemen op Spitsbergen niet alleen een onuitputtelijke bron van informatie, maar ook een boek dat plezierig leest. Ik heb dan ook het voorrecht en genoegen dit boek ten zeerste aan te bevelen aan alle reizigers die Spitsbergen willen bezoeken.

Rinie van Meurs

30 jaar expeditieleider, 200+ cruises in Spitsbergen en ijsberenspecialist ©

Foto © Sandra Petrowitz

1 - Introductie

Al meer dan honderd jaar is Spitsbergen een bestemming van Arctische reizigers. De eerste toeristen vonden eind 19e eeuw de weg naar dit noordelijkste deel van Europa. De laatste jaren ontdekken steeds meer mensen het veelzijdige landschap, de geschiedenis, het fascinerende ijs, de door het klimaat geteisterde plantenwereld en de verscheidenheid aan dieren op Spitsbergen.

Inmiddels is er voor het toerisme een goede infrastructuur ontstaan. Met het aanbod, dat varieert van zware trek- en skitochten tot een stedentrip met dagexcursies, en kortere en langere scheepsreizen, heeft iedereen de mogelijkheid om kennis te maken met de verschillende facetten van de Arctis, zowel in de zomer als in de winter.

Ongeacht of je nu te voet of per schip Spitsbergen verkent, zelf je reis hebt samengesteld of een georganiseerde reis hebt geboekt, met dit boek hebben de auteurs getracht de meestvoorkomende vragen te beantwoorden. De informatie is niet alleen relevant

voordat je op reis gaat, maar zeker ook tijdens de reis en wellicht ook nog naderhand.

Alle onderwerpen worden besproken: vogels en andere dieren, planten, historische en politieke ontwikkelingen, geologie en landschappelijke fenomenen, nederzettingen en fjorden. Van de bekendste hoogtepunten tot de onbekendste delen in de verste uithoeken, over elk aspect van het gebied staan in dit boek wetenswaardigheden vermeld. Met het boek trachten de auteurs tevens de mogelijkheden en onmogelijkheden van reizen in de archipel aan te geven. Het Arctisch gebied is fragiel en tegelijkertijd ongenaakbaar. Bezoekers kunnen door hun bezoek schade aanrichten of juist bijdragen aan het beschermen van het fragiele natuurlandschap en cultureel erfgoed. Deze verantwoordelijkheid ligt zowel bij de bedrijven die reizen op Spitsbergen organiseren, alsook bij iedereen die Spitsbergen bezoekt. Je eigen gedrag draagt ertoe bij dat je verblijf een onvergetelijke belevenis met mooie herinneringen wordt, maar dat je tegelijkertijd geen zichtbare sporen achterlaat van je bezoek.

En voor nu: veel lees- en reisplezier!

P.S. Zowel in het Arctische gebied als op een expeditie is het gebruikelijk elkaar te tutoyeren, daarom is er voor gekozen het ook in deze gids te doen.

Rolf Stange
Foto © Alexander Lembke

Michelle van Dijk
Foto © Arjan Bronkhorst

2 - Inleiding

The English at first called Spitsbergen 'Greenland' in ignorant good faith; they continued to do so, to assert that it was not a Dutch discovery, and so the name stuck to the island for the best part of two centuries.

Martin Conway, *No Man's Land* (1906)

Wat is de juiste benaming: **Spitsbergen** of Svalbard? De terminologie voor dit gebied is niet gemakkelijk te begrijpen. In het IJslandse jaarboek van 1194 staat, dat zij (Vikingen) na een driedaagse zeereis vanuit Langenes op IJsland **Svalbard** bereikten.

2-1 Svalbard in de Noord-Atlantische Oceaan. Jan Mayen behoort ook tot Noorwegen, maar het eiland is geen onderdeel van de archipel Svalbard.